

Voor golfaccommodaties geldt – net als voor het mkb – een wettelijke informatieplicht inzake energiebesparing, als er jaarlijks meer dan 25.000 kuub gas en 50.000 kWh elektriciteit wordt gebruikt.

Stijgende energieprijzen zijn dé aanleiding om eens met een scherpe blik naar het energieverbruik te kijken: in het restaurant, de keuken, de ruimtes waar medewerkers verblijven, de kleed- en doucheruimtes, de lockerruimtes en vergeet de drivingrange en de parkeerplaats niet. Een nieuwe online adviestool kan hierbij helpen.

Auteur: Broer de Boer

Golfaccommodaties ontkomen niet aan hogere gas- en elektriciteitsrekening

Prijzdemping pas medio 2022 voorzien

Energie vormt een flinke kostenpost voor sportaccommodaties. Besparen daarop is lonend, meer nog dan zelf energie opwekken. Door de stijgende energieprijzen komt er veel af op golfaccommodaties. Over dit onderwerp laten we in deze Greenkeeper Robert den Ouden*) aan het woord. Hij valt met de deur in huis: 'De markten voor gas en elektriciteit zijn historisch hoog. In een jaar steeg de kale stroomprijs met meer dan 35 procent en bereikte met ruim 19 cent/kWh het hoogste niveau sinds 2009. De oorzaak is dat we in ons land 80 procent van de elektriciteit opwekken met aardgas. De vraag op de wereldmarkt maakt de prijs van deze energiedrager extra hoog. Het verminderen van de gaswinning bij Slochteren, onvoldoende gasvoorraden in ons land, de geopolitiek van Poetin en Loekasjenko, Nord Stream II waar (nog) geen gas door mag stromen, al die zaken spelen voor ons land een cruciale rol. Ik houd mijn hart vast voor een koude winter. Ik verwacht pas voor medio 2022 een demping van de energieprijzen. Als je per 1 januari 2022 een nieuw contract moet afsluiten, is mijn voorzichtige inschatting dat het eerstvolgende maandelijkse voorschot 1,6 keer zo hoog is!'

Overheid

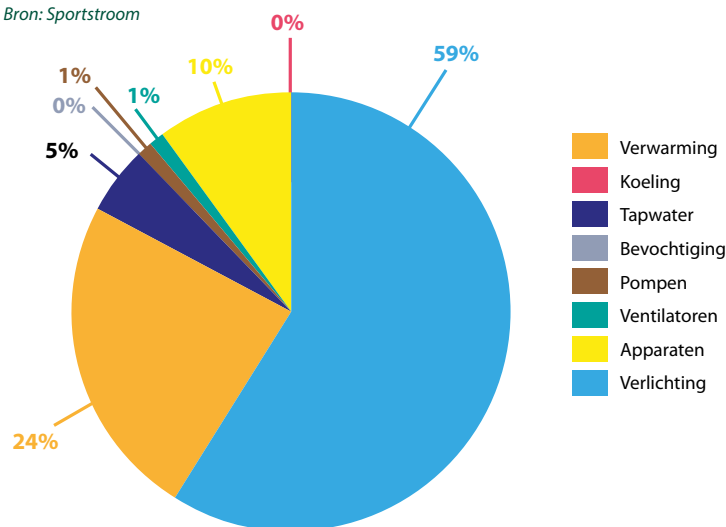
Een belangrijke vraag is natuurlijk wat de overheid aan die hoge prijzen doet. Den Ouden legt uit: 'Circa 45 procent van het elektriciteitstarief bestaat uit overheidsheffingen. Bij gas is dat nagenoeg niets, alleen de btw. Daarom laat de overheid de energiebelasting dalen en tegelijkertijd de heffingskorting stijgen. Let op: het gaat hier uitsluitend om elektriciteit! Bij golfaccommodaties is dit voordeel vaak slechts een druppel op de gloeiende plaat. Anders dan in de consumentenmarkt, moet je je in deze sector afhoudend opstellen als het gaat om variabele contracten, die in de consumentenmarkt als kostenbesparend worden aangeprezen. Energieproducenten stellen hun variabele tarief namelijk vaak in januari en in juli vast voor een periode van een halfjaar, of soms nog korter. Ze schatten de doorberekende tarieven zo in, dat ze zelf niet tekortkomen. Op golfbanen valt het piekverbruik normaliter juist in de winter, zodat de kans groot is dat je lang aan een hoge 'variabele' energieprijs vastzit. Als je vaste contract eindigt, kun je overwegen je aan te sluiten bij collectieve inkoop van energie, zoals bij Sportstroom met 3.000 aangesloten leden. Dat kan voordeliger uitpakken.'

Integrale aanpak

Sportaccommodaties hebben in het kader van het energieakkoord 'Energiebesparing gebouwde omgeving' dezelfde opdracht als het mkb. Vanaf een jaarlijks verbruik van 25.000 kuub gas en 50.000 kWh elektriciteit bestaat een wettelijke informatieplicht inzake energiebesparing. Voor zover bekend is deze verplichting tot dusverre door milieudiensten nog niet gehandhaafd. Er bestaan sectorgerichte programma's (zie verderop in dit artikel, red.) die helpen bij het verminderen van het energiegebruik.

Wat kan een vereniging of een ondernemer die een golfaccommodatie beheert doen om op kosten te besparen? Den Ouden: 'Vóór de sterke prijsstijging maakten de energiekosten bij een gemiddelde sportaccommodatie ongeveer 15 procent van alle kosten uit. In het geval van een golfbaan betekent dit bij een gebruik van 20.000 kWh en 6000 m³ gas dat de energierekening zomaar 6.000 euro hoger kan uitvallen. Naast een verplichting is verduurzamen dus een waardevolle actie, ook bij "normale" energieprijzen. Mijn advies is: kies voor de integrale aanpak. Met isoleren, de aanleg van zonnepanelen of het installeren van ledlampen alleen ga je dit niet redden.'

Bron: Sportstroom

Inzicht verkrijgen begint volgens Den Ouden met een bouwkundige scan. In het algemeen kijkt een deskundige dan naar de bouwkundige staat van de opstal, zoals het glas en de isolatie. De warmwatervoorziening, de verwarming en andere technische installaties en de baan-, buiten- of parkeerplaatsverlichting worden gescand. Den Ouden laat door middel van een taartdiagram zien dat bij een specifieke golfbaan circa 60 procent van de energiekosten verlichting-gerelateerd is en ongeveer een kwart is verwarming-gerelateerd: 'Met zo'n taartdiagram laten wij zien waar de pijn zit. Vaak ontbreekt inzicht hierover bij golfbanen en (hockey)verenigingen en focussen ze op de verkeerde punten. Dit soort diagrammen verschilt per vereniging en per soort sport, zodat ze niet in algemeenheden te vatten zijn. En wat het installeren van zonnepanelen betreft is mijn advies: eerst besparen, dan pas zelf opwekken.'

Omgang met elementen

Den Ouden vindt de volgende vijf elementen belangrijk voor succesvolle energiebesparing, in de juiste volgorde van behandeling. Dat zijn: isolatie, ventilatie, verwarming en koeling, warmwaterproductie en ten slotte het warmte-afgiftesysteem. Waar te beginnen, hangt af van de aangetroffen situatie. Hij licht toe: 'Deze vijf elementen moeten allemaal aan de orde komen. Doe niet aan cherrypicking, want deze elementen staan niet los van elkaar! Niet of op de verkeerde momenten ventileren is ongewenst. Er bestaan overigens wettelijke normen voor ventilatie; vaak blijkt de afstelling ervan en die van de verwarming een ondergeschoven kindje te zijn. Dat komt het energieverbruik ook niet ten goede. Anderzijds kan beter isoleren nega-

tieve gevolgen hebben voor de ventilatie.' Den Ouden geeft ook een waarschuwing: 'Overall led-verlichting aanbrengen terwijl je net een overgedimensioneerd systeem met zonnepanelen wilt laten installeren, kan kostentechnisch averechts werken. Dat geldt zeker als de mogelijkheid van salderen komt te vervallen of afgebouwd wordt. Grootverbruikers met een installatie vanaf drie keer 80 ampère kunnen de opgewekte stroom overigens niet eens salderen. Zij moeten een leveringscontract afsluiten met een leverancier.'

Complexheffing

Vaak wordt bij sportaccommodaties iets belangrijks over het hoofd gezien, volgens Den Ouden: 'Als er sprake is van meerdere (kleinverbruikers) aansluitingen op één WOZ-locatie, bestaat de mogelijkheid om dit administratief te combineren tot één complexheffing. Ze kom je bijvoorbeeld eerder in de tweede staffel van 10.000 - 50.000 kWh. Dan betaal je meteen aanzienlijk minder energiebelasting, maar je levert iets in op de heffingskorting. Laat dus even uitrekenen of combineren voordelen biedt voor je golfbaan. Een leuk weetje is dat je dit tot vijf jaar terug kunt vorderen! Cluster dus zoveel mogelijk al je stroomaansluitingen, is mijn advies.'

Nieuw: online adviestool

Het Nationaal Sportakkoord uit 2018 promoot mogelijkheden om sportaccommodaties te verduurzamen. Ook golfbanen kunnen daarvan gebruikmaken. Dit is vastgelegd in het deelakkoord Duurzame Sportaccommodaties en uitgewerkt in praktische ondersteuning en subsidie gericht op (amateur)verenigingen. Den Ouden: 'Gratis begeleidingstrajecten van NOC*NSF kenden duidelijke doelstellingen: 40

Een grootverbruiker met een installatie vanaf drie keer 80 ampère kan de opgewekte stroom niet salderen. (Archieffoto golfbaan Gulbergen)

Bespaar energie met/door ...

De belangrijkste tip voor gas- en elektriciteitsbesparing: kijk eens met externe deskundige naar het totale energieverbruik op de golfbaan. Toch trappen we ook nog even die open deur in – denk eens aan:

- ledverlichting
- infraroodverwarming
- verwarmen, koelen, ventileren
- isolatie
- toepassing van ICT en domotica; vergeet de parkeerplaats niet!
- duurzaam (ver)bouwen
- schoonmaak/afval
- bedrijfsprocessen
- (elektrische) veldwerkzaamheden en transport
- deuren sluiten; dat houdt warmte binnen
- ongebruikte ruimtes? Licht en verwarming uit!
- afstemming van technische installatie op het gebruik

procent reductie van de elektriciteit en 10 procent gasreductie. Maar deze gratis trajecten zijn nu "op" en worden per 1 januari vervangen door een online tool als aanjager voor initiatieven. De eerdere begeleiding wordt nu deels verplaatst naar de online adviestool Sport NL Groen. Verder bepaalt de hoogte van de investering voortaan de vergoeding voor de begeleiding en weegt de vermindering van de CO2-uitstoot zwaarder mee dan energiebesparingen.' Den Ouden vertelt over de inhoud van het begeleidingstraject van verenigingen ingaande 2022: 'Uitgangspunt is een data- en een vitaliteitscheck. Voortaan kun je ondersteuning aanvragen via de nieuwe online tool. Daarop volgen twee fasen: de plan- en de implementatiefase, waarbij gesubsidieerde begeleiding door een expert mogelijk is. Als

Infraroodpanelen: een snelle en efficiënte manier van ruimteverwarming

Robert den Ouden

het om ondernemers gaat, is de inhoud van het begeleidingstraject vanaf 1 januari a.s. identiek aan dat van verenigingen.'

De adviestool Sport NL Groen is een initiatief van de Routekaart Verduurzaming Sport. Belanghebbenden kunnen op www.SportNLGroen.nl al zien wat deze adviestool mogelijk maakt. Nu al kun je je eigen vereniging 'openen' en het totale eigen energieverbruik raadplegen en benchmarken. En zo zijn er meerdere data ontsloten. De tool toont ook de verschillende subsidiemogelijkheden in je gemeente. Wil je iets weten over een bepaald onderwerp of product in relatie tot energie, dan kun je dat aanvinken. Daarna nemen relevante marktpartijen contact met je op. Ook kun je hier om een energiecoach vragen. Den Ouden betitelt het als een zelflerende tool, die door het gebruik – geanonimiseerd, uiteraard – steeds preciezer wordt. 'Bij golfbanen kennen we de portal GEO/OnCourse, die het voortouw neemt bij de verduurzaming van de golfsport. De opzet is dat bepaalde delen van deze portal doorverwijzen naar de Sport NL Groen-tool. De beschikbare data worden ontsloten voor belanghebbenden, zodat de verduurzaming extra versneld kan worden.'

Subsidies en nieuwe financieringsvormen

De subsidieregeling Stimulering bouw en onderhoud sportaccommodaties (Bosa), met in 2021 een subsidiepotje van 79 miljoen euro, mogen

we zo langzamerhand als bekend veronderstellen. Hiervoor is er een afgebakende lijst met energiebesparingsmaatregelen, die 10 procent extra geven op de 20 procent basissubsidie. Begin november 2021 was van dit bedrag 66 miljoen euro toegekend. Deze subsidie kan, afhankelijk van het subsidiebedrag, vooraf of achteraf aangevraagd worden. Het is bekend dat reguliere banken het bij het ontbreken van zekerheden moeilijk vonden om duurzame initiatieven van sportfaciliteiten te financieren. Daar is nu een oplossing voor! Den Ouden: 'Sinds enkele jaren heeft de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) de zogenoemde Sportlening in het pakket opgenomen, met een looptijd van vijftien jaar. De creditrente hiervoor bedraagt circa 1,95 procent en de lening mag willekeurig afgelost worden. De Stichting Waarborgfonds Sport (SWS) kan hierbij uitkomst bieden door een borgstelling te verlenen.'

Den Ouden vervolgt: 'Deze organisatie zonder winstoogmerk zorgt bij een voorgenomen investering voor die borgstelling bij verenigingen op basis van controle van de boeken. Veel (energie) investeringen wegen op tegen de rente en aflossing, en er is dus een ware run op deze leningen. Overigens kan crowdfunding ook een geweldig

alternatief zijn, zoals we bij padelbanen zien. Ook het uitgeven van obligaties aan leden wordt weer populair, en denk ook eens aan de mogelijkheid van lease of huurkoop van ledinstallaties en/of zonnepanelen.'

Voor ondernemers in de sportbranche bieden fiscale regelingen mogelijkheden om de kostprijs van een duurzame investering te verlagen. Het gaat om de Vamil-regeling, de regeling Energie-investeringsaftrek (EIA) en de Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek (KIA). Ten slotte is er nog de stimuleringsmaatregeling Duurzame Energieproductie (SDE ++). Die is alleen interessant voor grootverbruikers en -producenten met een installatie van drie keer 80 ampère of meer. Die laatste regeling wordt overigens steeds schraler! De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland kan over al deze fiscale regelingen meer informatie verstrekken. Den Ouden maakt ten slotte duidelijk dat er voor ondernemers in de sportbranche op het gebied van investeren in duurzaamheid een iets ander gedachtespoor is dan voor (amateur)verenigingen die sportaccommodaties beheren.

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!

Wist je dat ...

- het installeren van ledverlichting een belangrijke stap is? Je bespaart 50 tot 65 procent per jaar op de elektriciteitskosten. Denk aan de lichtmasten. Ledlampen kun je dimmen en veranderen van kleur; in een pand kun je hiermee de juiste sfeer of werkomgeving creëren.
- het automatisch uitzetten van apparatuur buiten 'werkijden' loont? Van waterkoelers en koffieautomaten tot computers, beeldschermen en de verlichting van de parkeerplaats en drivingrange. Zijn er displays in de golfbaanaccommodatie? Laat ze aansluiten op centrale lichtschakelaars, zodat je ze tegelijkertijd met de rest van de elektriciteit in de panden kunt uitschakelen.
- energiezuinige terrasverwarming, luchtgordijnen en het deels blokkeren van thermostaatkranen de elektriciteitsrekening behoorlijk omlaag kunnen krijgen? Zorg dat verblijfruimtes niet warmer worden

dan een bepaalde temperatuur. Ook niet als personeel of gasten de thermostaat verder opendraaien, zoals in ruimtes voor verwarmde tassen of karrenloodsen.

- zelf elektriciteit opwekken en het overschot aan het net leveren lucratief kan zijn? Vast wel! Maar heb je weleens aan een zonneboiler gedacht voor de warmtapwaterproductie voor doucheruimtes, keukens, schoonmaak en reiniging van materieel? Dat is zeker interessant als je veel energie wilt besparen, tot maar liefst 50 procent op het gasverbruik.
- je verwarmen en (tegelijkertijd) koelen vaak veel slimmer kunt aanpakken? Dure warmte- en koudeopslag in de bodem is overigens niet de enige optie waarmee je energie bespaart.
- slimme meetapparatuur behulpzaam kan zijn bij het monitoren van het werkelijke gas- en elektriciteitsgebruik in ruimtes, processen en installaties?